

U 70/2023 rd

Statsrådets skrivelse till riksdagen om ett förslag till ett avtal mellan EU, Euratom och medlemsstaterna om tolkning av energistadgefördraget

I enlighet med 96 § 2 mom. i grundlagen översänds till riksdagen en promemoria om ett förslag till ett avtal mellan EU:s medlemsstater, EU och Euratom om tolkning av energistadgefördraget.

Helsingfors den 9 november 2023

Miljö- och klimatminister Kai Mykkänen

Specialsakkunnig Katariina Särkänne

9.11.2023

**FÖRSLAG TILL ETT AVTAL MELLAN EU, EURATOM OCH MEDLEMSSTATERNA
OM TOLKNING AV ENERGISTADGEFÖRDRAGET****1 Bakgrund**

Europeiska energistadgefördraget och protokollet om energieffektivitet och därtill hörande miljöaspekter undertecknades i Lissabon 1994 och de trädde i kraft 1998. Energistadgefördraget är energisektorns avtal om investeringsskydd, handel och transitering och det innehåller även bestämmelser om tvistlösning. Dess syfte är att upprätta en rättslig ram för att främja långsiktigt samarbete på energiområdet på grundval av kompletterande egenskaper och ömsesidig nytta i enlighet med stadgans mål och principer. Finland har godkänt fördraget (FördrS 35–36/1998), liksom även de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen. Italien frånträdde fördraget 2016, och Frankrike, Tyskland och Polen har lämnat skriftliga notifikationer om frånträde i december 2022, utan någon samordnad EU-ståndpunkt i frågan. Dessutom har sex andra EU-medlemsstater meddelat att de har för avsikt att frånträda fördraget. För närvarande är 52 stater, Europeiska unionen och Euratom parter i fördraget.

Energistadgefördragets bestämmelser om investeringsskydd samt den tvistlösning mellan investerare och stater som det erbjuder har fått stor uppmärksamhet inom EU eftersom av de 157 investeringstvister som baserar sig på energistadgan och som är kända vid den tidpunkt när detta skrivs har 96 varit så kallade EU-interna tvister, det vill säga fall parterna har varit en EU-medlemsstat och en investerare från en annan EU-medlemsstat. Dessa EU-interna tvistlösningsförfaranden har fortsatt trots att alla medlemsstater i de förklaringar som gavs i januari 2019 (E 68/2018 rd) betonade att EU-rätten redan erbjuder skydd för EU-interna investeringar och att medlemsstaterna ska säkerställa att deras domstolar tillgodoser ett effektivt rättsskydd enligt unionsrätten.

EU-domstolen stakade i *Achmea*-domen från 2018 (C-284/2016) ut att ett tvistlösningsförfarande enligt ett avtal om investeringsskydd mellan två EU-medlemsstater ska anses strida mot EU-rätten. Avgörandet baserar sig till centrala delar på trygghet av EU-rättens autonomi och på att skiljedomstolar kan bli tvungna att tillämpa och tolka EU-rätten i EU-interna fall. Detta kan enligt EU-domstolen innebära en risk för att tvistlösningen sker utom EU-domstolssystemets kontroll. En bindande skiljedom som meddelats av en skiljedomstol utanför EU eller som fastställts av ett tredjelands domstol kan sålunda strida mot EU-rätten. I *Komstroy*-domen (C-741/2019), som meddelades 2021, ansåg EU-domstolen i enlighet med *Achmea*-domen att en skiljedomstol enligt artikel 26.6 i energistadgan skulle likaså bli tvungen att tolka eller tillämpa EU-rätten.

Kommissionen har redan i flera års tid intervenerat i skiljeförfarandena och då framfört som sin åsikt att energistadgan kan inte tillämpas i tvister inom EU. Skiljedomstolarna har dock med ett undantag¹ tolkat energistadgan i ljuset av internationell rätt så att tvistlösningen enligt artikel 26 är tillämplig även på EU-interna fall. Ett av målen med moderniseringen av energistadgeavtalet (U 118/2022 rd, U 47/2023 rd) var att genom att ändra den så kallade REIO-klausulen i

¹ *Green Power K/S and Obton A/S v Kingdom of Spain*, SCC mål nr 2016/135.

fortsättningen förhindra tillämpningen av fördraget inom EU vad gäller förfarandet för att lösa investeringskonflikter. Genom klausulen begränsas tillämpningen av fördraget vad gäller dess bestämmelser om transitering, förfarandet för att lösa investeringskonflikter, lösandet av tvister mellan stater, samt handel med handelspartner utanför WTO inom regionala organisationer för ekonomiskt samarbete. I praktiken skulle REIO-klausulen ha uteslutit tillämpningen av fördraget till dessa delar inom EU.

Finland ansåg (U-skrivelse U 118/2022 rd, E-skrivelse 136/2022 rd) att det moderniserade fördraget skulle ha kunnat antas vid ministerkonferensen den 22 november 2022, om det skulle ha varit i linje med EU:s gemensamma ståndpunkt. Under Coreper-beredningen den 18 november 2022 nådde man emellertid inte samförstånd om ståndpunkterna på EU:s och Euratoms vägnar efter att fyra medlemsstater avstått från att rösta. Kommissionen fick således inte medlemsstaternas mandat att anta det moderniserade fördraget på partskonferensen och således kunde målet att förhindra tillämpningen av fördraget inom EU inte nås.

Kommissionen antog den 5 oktober 2022 ett meddelande (COM(2022) 523 final) som gällde ett förslag till ett avtal mellan medlemsstaterna, Europeiska unionen och Europeiska atomenergigemenskapen om tolkning av energistadgefördraget (nedan ”tolkningsavtalet”), så att energistadgefördraget inte är och aldrig har varit tillämpligt i förbindelser mellan aktörer inom EU. Kommissionen presenterade förslaget till avtal kortfattat på ett gemensamt möte för energiarbetsgruppen, atomarbetsgruppen och handelspolitiska kommittén i konstellationen tjänster och investeringar den 6 oktober 2022. Frågan var förenad med avsevärd oklarhet, bland annat beträffande fördragets rättsliga grund, och under beredningen inväntades rådets rättstjänsts ställningstagande. En muntlig bedömning av ställningstagandet erhöles på ett gemensamt möte för energiarbetsgruppen och handelspolitiska kommittén i konstellationen tjänster och investeringar den 7 februari 2023. Saken har utifrån kommissionens utkast behandlats i form av tjänstemannaberedning i en särskild grupp som tillsatts av kommissionen och där medlemsstaterna har varit företrädade. En E-skrivelse (E 2/2023 rd) om saken överlämnades till riksdagen.

Beredningen av det inbördes tolkningsavtalet framskred dock inte under våren och sommaren 2023 eftersom kommissionen ansåg att det är motiverat att vänta med beredningen tills situationen klarnat på EU-nivå vad gäller moderniseringen av energistadgefördraget och frånträddandet av fördraget.

Kommissionen har ansett att det inbördes tolkningsavtalet behövs särskilt i en situation där moderniseringen av energistadgan och dess så kallade REIO-klausul inte godkänns. Kommissionen konstaterade i sina förslag till beslut och rekommendationer om EU:s och Euratoms frånträddande av energistadgan som offentliggjordes den 7 juli 2023 att man fortsätter förhandlingarna om det inbördes tolkningsavtalet.

Kommissionen överlämnade den 12 oktober 2023 ett non-paper till medlemsstaterna, där man föreslog närmare motivering till avtalsutkastet, samt klarlade bedömningen av förslagets rättsliga grund. Samtidigt informerade kommissionen om planen att fortsätta avtalsberedningen enligt en snabb tidtabell.

2 Förslagets syfte

Strävan med det föreslagna inbördes tolkningsavtalet är att utifrån EU-domstolens tolkning säkerställa att energistadgefördraget inte ska tillämpas inom EU. Kommissionen har bedömt att det föreslagna avtalet får en ännu viktigare ställning om EU inte godkänner reformen av energistadgefördraget, genom vilken motsvarande skrivning skulle ingå i den bindande fördragstexten.

3 Förslagets huvudsakliga innehåll

Det inbördes tolkningsavtalets karaktär

Kommissionen anser att det föreslagna inbördes tolkningsavtalet är ett avtal enligt artikel 31.3 a i Wienkonventionen om traktaträtten (FördrS 32 och 33/1980), enligt vilken en efterföljande överenskommelse mellan parterna rörande traktatens tolkning eller tillämpningen av dess bestämmelser ska enligt den allmänna tolkningsregeln i artikel 31 beaktas när traktaten tolkas. I kommissionens non-paper från 2023 preciserar kommissionen att man anser det vara motiverat att det handlar om ett bindande instrument enligt artikel 31.3 a, snarare än om medlemsstaternas icke-bindande förklaring.

Kommissionen anser att avtalet borde undertecknas mellan de parter som berörs av tolkningen och tillämpningen av energistadgeavtalet vid EU-interna tvistlösningar, det vill säga medlemsstaterna, EU och Euratom.

Begränsning av energistadgans tillämplighet

I utkastet till avtal föreslås en skrivning om att energistadgefördraget i sin helhet inte är och inte har varit tillämpligt i förbindelser mellan aktörer inom EU.

Dessutom preciseras det att energistadgefördraget ska tolkas så att återgångsklausulen enligt artikel 47.3 inte är tillämplig på förbindelser mellan aktörer inom EU. I artikel 47 bestäms om frånträdande av fördraget och enligt punkt 3 är fördragets bestämmelser tillämpliga på investeringar som investerare från andra fördragsslutande stater gjort i den frånträdande statens territorium och på investeringar som investerare från den frånträdande staten gjort i de övriga fördragsslutande staternas territorium under 20 år efter att frånträdet trädde i kraft.

Skrivningarna baserar sig på kommissionens tolkningar av EU-domstolens domar C-284/16 *Achmea* och C-741/19 *Komstroy*. Till denna del bör det påpekas att EU-domstolen i sina domar inte uttryckligen har uteslutit deras retroaktiva (*ex tunc*) inverkan. Kommissionen har påpekat att *ex tunc* inte ska tolkas direkt som retroaktiv inverkan, utan det handlar om att förtydliga innebörden av en befintlig bestämmelse. Kommissionen anser att samma princip om retroaktiv inverkan är tillämplig även tolkningen av fördragets bestämmelse.

Dessutom har kommissionen argumenterat för att energistadgefördraget har från första början varit ett instrument för EU:s externa energipolitik, och det har inte på någon punkt varit avsett att ändra eller åsidosätta EU:s interna reglering.

Skiljeförfaranden inom EU som grundar sig på energistadgan

Avtalet innehåller en skrivning om att artikel 26 i energistadgan om tvistlösning mellan investerare och stater inte tidigare kunde och inte heller nu eller i framtiden kan tjäna som rättslig grund för skiljeförfaranden inom EU.

Kommissionen föreslog också en sådan skrivning i tolkningsavtalet att avtalet inte påverkar avslutade tvistlösningsförfaranden. Som avslutade betraktas fall där skiljeförfarandet har avslutats genom förlikning eller en skiljedom före EU-domstolens *Achmea*-dom den 6 mars 2018, om skiljedomens genomfördes i vederbörlig ordning före den 6 mars 2018, och inget förfarande avseende invändning, överprövning, upphävande, ogiltigförklaring, verkställande, omprövning eller ett annat liknande förfarande i samband med en sådan slutlig skiljedom pågick den 6 mars

2018, eller skiljedomen upphävs eller ogiltigförklaras innan det föreslagna tolkningsavtalet träder i kraft.

Om de fördragsslutande parterna är parter i EU-interna skiljeförfaranden som grundar sig på artikel 26 i energistadgan och som inte anses vara avslutade skiljeförfaranden enligt det som sägs ovan, ska de enligt det föreslagna tolkningsavtalet underrätta skiljedomstolen om de rättsliga följderna av *Achmea*- och *Komstroy*-domarna, och om det är fråga om ett rättsligt förfarande som rör en skiljedom, begära att den behöriga domstolen upphäver, ogiltigförklarar eller avstår från att erkänna och verkställa skiljedomen.

Kommissionen har i sitt non-paper preciserat att sådana frågor om det föreslagna avtalets inverkan på rättssäkerhetsprincipen som hänför sig till eventuella pågående skiljeförfaranden bör bedömas fall för fall.

Bestämmelser som hänför sig till avtalsprocessen

Det får inte göras några reservationer mot det föreslagna tolkningsavtalet.

Avtalet ska ratificeras, godkännas eller godtas. Avtalet träder i kraft 30 kalenderdagar efter den dag då generalsekreteraren för Europeiska unionens råd, som är depositarie, mottar det andra ratifikations-, godkännande- eller godtagandeinstrumentet. Därefter träder avtalet i kraft för de andra parternas del 30 kalenderdagar efter den dag då respektive fördragsslutande part deponerar sitt ratifikations-, godkännande- eller godtagandeinstrument.

Parterna får i enlighet med sina egna grundlagar besluta att tillämpa avtalet provisoriskt. Avtalsbestämmelserna ska börja tillämpas 30 dagar från dagen för beslutet om provisorisk tillämpning i förbindelserna mellan den medlemsstat som har beslutat att tillämpa avtalet provisoriskt och de medlemsstater för vilkas del avtalet har trätt i kraft eller som också har beslutat om provisorisk tillämpning.

Rådets generalsekreterare är depositarie för avtalet. Avtalet offentliggörs i EU:s officiella tidning, och Energy Charter-sekretariatet ska underrättas om dess antagande och ikraftträdande. Efter ikraftträdandet ska avtalet registreras hos Förenta nationerna.

Bilaga

En väsentlig del av avtalet utgörs av en bilaga, som innehåller ett yttrande som de fördragsslutande parterna ska ge in till skiljedomstolarna i samband med ett pågående EU-internt skiljeförfarande. Genom yttrandet görs skiljedomstolen uppmärksam på det centrala innehållet i det föreslagna inbördes tolkningsavtalet.

4 Förslagets rättsliga grund och förhållande till proportionalitets- och subsidiaritetsprinciperna

Kommissionen har meddelat att man kommer att föreslå att den rättsliga grunden för antagande av tolkningsavtalet på EU:s vägnar ska vara artikel 194 (energi) i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget). I artikel 194.2 i EUF-fördraget sägs att utan att det påverkar tillämpningen av andra bestämmelser i fördragen, ska Europaparlamentet och rådet i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet föreskriva nödvändiga åtgärder för att uppnå målen i punkt 1. Dessa åtgärder ska beslutas efter det att Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén har hörts.

Kommissionen anser att artikel 194 i EU-fördraget lämpar sig som enda rättslig grund för tolkningsavtalet, eftersom avtalet gäller unionens interna frågor och energistadgans tillämpningsområde rör energipolitiken. Kommissionen anser att det ordinarie lagstiftningsförfarandet enligt artikel 194.2 i EUF-fördraget är ett lämpligt förfarande för antagande av avtalet på EU:s vägnar. I allmänhet antas EU:s internationella avtal med stöd av både en materiell rättslig grund och artikel 218 om förfarandet för antagande av internationella avtal i EUF-fördraget. Kommissionen anser emellertid att artikel 218 i EUF-fördraget inte lämpar sig som rättslig grund för det föreslagna inbördes tolkningsavtalet, eftersom det inbördes tolkningsavtalet är ett EU-internt internationellt avtal som inte gäller tredjeländer eller internationella organisationer. Kommissionen påpekar att förfarandet inte får bli ett prejudikat för godkännande av internationella avtal genom lagstiftningsförfarandet.

För Euratoms del är kommissionens bedömning att artikel 203 i fördraget om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen skulle vara en möjlig rättslig grund. I artikeln sägs att om en åtgärd från gemenskapens sida skulle visa sig nödvändig för att förverkliga något av gemenskapens mål och om fördraget inte innehåller de nödvändiga befogenheterna, ska rådet genom enhälligt beslut på förslag från kommissionen och efter att ha hört Europaparlamentet vidta de åtgärder som behövs.

Kommissionen påminner om att i enlighet med artikel 17.2 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) får en unionslagstiftningsakt antas endast på förslag av kommissionen. När förhandlingarna om avtalstexten slutförts föreslår kommissionen ändamålsenliga akter för rådet och parlamentet i enlighet med artikel 194 i EUF-fördraget och artikel 203 i fördraget om upprättandet av Euratom.

Statsrådet anser att en enhetlig omvärld för den inre energimarknaden kan räknas som ett mål för det föreslagna avtalet. Enligt statsrådets preliminära bedömning skulle artikel 194 i EUF-fördraget således vara en lämplig rättslig grund för antagande av tolkningsavtalet på EU:s vägnar. Det går dock inte att formulera en slutlig ståndpunkt till den rättsliga grunden innan kommissionen har kommit med förslag till rättsakter om antagande av tolkningsavtalet.

Statsrådet anser emellertid att det förblir oklart i kommissionens förslag vilket det egentliga instrumentet för beslutet på EU-nivå skulle vara och hur detta skulle förhålla sig till bestämmelserna i artiklarna 288 och 289 i EUF-fördraget om de rättsliga instrument som är avsedda för utövandet av unionens befogenheter samt om de lagstiftningsförfaranden som används för att godkänna dem.

Kommissionen har inte bedömt det föreslagna tolkningsavtalets förenlighet med proportionalitets- och subsidiaritetsprinciperna.

Beträffande subsidiaritetsprincipen bedömer statsrådet att en åtgärd på EU-nivå är motiverad för att trygga ett enhetligt rättsläge och uppnåendet av förslagets mål. Statsrådet preciserar sin bedömning av det föreslagna tolkningsavtalets förenlighet med subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna när behandlingen framskrider.

5 Förslagets konsekvenser

Det föreslagna inbördes tolkningsavtalet anses ha små praktiska konsekvenser för Finland. Finland är inte och har inte varit part i några tvistlösningsförfaranden som lyder under energistadgan. Det är inte heller känt att finländska investerare skulle ha varit part i något tvistlösningsförfarande som lyder under energistadgan. Sålunda har avtalets föreslagna retroaktiva inverkan

på pågående tvister ingen praktisk inverkan för Finlands del. Däremot skulle en retroaktiv begränsning av tillämpligheten kunna anses strida mot artikel 16 i energistadgan, enligt vilken ett senare avtal inte kan försämra investerarens rätt att få sin tvist behandlad. Den retroaktiva verkan kan också ifrågasättas med avseende på rättssäkerheten.

Den moderniserade energistadgan innehåller en bestämmelse enligt vilken tillämpningen av fördraget vad gäller dess bestämmelser om transitering, förfarandet för att lösa investeringskonflikter, lösandet av tvister mellan stater, samt handel med handelspartner utanför WTO begränsas inom regionala organisationer för ekonomiskt samarbete (REIO-klausul). Det föreslagna inbördes tolkningsavtalet är således i linje med den moderniserade energistadgan, men i den form som kommissionen föreslagit är den materiella tillämpligheten mer omfattande än den moderniserade REIO-klausulen och innehåller dessutom retroaktiv tolkning.

De eventuella praktiska konsekvenserna av det föreslagna inbördes tolkningsavtalet motsvarar i stor utsträckning begränsningen enligt den föreslagna REIO-klausulen eller ett eventuellt upphörande av investeringsskyddet inom EU till följd av EU:s samordnade frånträdande. I stället för energistadgan skulle i fortsättningen EU-rättens bestämmelser om investeringsskydd tillämpas på investeringar inom EU, varvid det i stor utsträckning skulle vara fråga om att tillämpa EU:s grundläggande friheter, särskilt etableringsfrihet och fri rörlighet för kapital. Dessutom skulle skyddet för de grundläggande rättigheterna samt unionsrättens allmänna rättsliga principer, såsom skyddet för berättigade förväntningar, vara relevanta till dessa delar. Medlemsstaterna ska också i enlighet med EU:s rättsliga förpliktelser säkerställa att deras domstolar erbjuder ett effektivt rättsskydd.

6 Förslagets förhållande till grundlagen samt till de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna

Granskat på nationell nivå handlar det inbördes tolkningsavtalet om ett internationellt avtal som ingås med EU, Euratom och de andra medlemsstaterna. Enligt 93 § i grundlagen ingår behörigheten att ingå internationella avtal i behörigheten att leda utrikespolitiken, det vill säga den tillkommer i princip republikens president i samverkan med statsrådet. Enligt 94 § i grundlagen godkänner riksdagen emellertid fördrag och andra internationella förpliktelser som innehåller sådana bestämmelser som hör till området för lagstiftningen eller annars har avsevärd betydelse, eller som enligt grundlagen av någon annan anledning kräver riksdagens godkännande.

Energistadgefördraget är till sin karaktär ett blandat avtal. Den etablerade praxisen är att riksdagen godkänner ett internationellt avtal med karaktären av blandat avtal endast till den del som det faller inom Finlands behörighet (t.ex. GrUU 6/2001 rd, s. 3, GrUU 31/2001 rd, s. 3, GrUU 16/2004 rd, s. 2–3, GrUU 24/2004 rd). Enligt 96 § i grundlagen behandlar riksdagen förslag till sådana rättsakter, fördrag eller andra åtgärder om vilka beslut fattas inom Europeiska unionen och som annars enligt grundlagen skulle falla inom riksdagens behörighet. Grundlagsutskottet har ansett att en bestämmelse om ett fördrag eller någon annan internationell förpliktelse hör till området för lagstiftningen, 1) om den gäller utövande eller begränsning av någon grundläggande fri- eller rättighet som är skyddad i grundlagen, 2) om den i övrigt gäller grunderna för individens rättigheter och skyldigheter, 3) om den sak som bestämmelsen gäller enligt grundlagen ska föreskrivas i lag eller 4) om det finns lagbestämmelser om den sak som lagen gäller eller 5) det enligt rådande uppfattning i Finland ska lagstiftas om saken (GrUU 11/2000 rd). Dessutom har grundlagsutskottet brukat utgå från att riksdagen genom sitt explicita beslut ger sitt samtycke till förbehåll, uttalanden och förklaringar som påverkar innehållet i en för Finland bindande internationell förpliktelse eller förpliktelsens omfattning i relation till konventionerna (se t.ex. GrUU 61/2017 rd, GrUU 8/2015 rd, s. 3, GrUU 21/2003 rd, s. 2/I).

I samband med godkännandet av det övergripande avtalet om ekonomi och handel mellan Kanada, å ena sidan, och Europeiska unionen, och dess medlemsstater, å andra sidan godkändes ett gemensamt tolkningsinstrument som är ett sådant gemensamt tolkningsdokument som avses i artikel 31.2 b i Wienkonventionen om traktaträtten, som dokument som upprättats av en eller flera parter i samband med traktatens ingående och godtagits av de andra parterna som dokument sammanhörande med traktaten. Ett sådant dokument ska enligt artikel 31.1 och 31.2 i Wienkonventionen beaktas som en del av traktatens sammanhang, där de uttryck som används i avtalet ges sin vanliga innebörd. Grundlagsutskottet ansåg i sitt utlåtande om saken att riksdagens samtycke till tolkningsinstrumentet behövs till den del som gäller avtalsbestämmelser som ingår i Finlands behörighet. Grundlagsutskottet påpekade att det också i regeringens proposition står att tolkningsinstrumentet har en viss betydelse för hur den nationella lagstiftningsrätt som uppenbarligen ingår i området för lagstiftning bestäms. Grundlagsutskottet ansåg att instrumentet är också relevant i en bedömning av lagstiftningsrätten med avseende på medlemsstatens suveränitet, och därför ansågs samtycke även till tolkningsinstrumentet behövas (GrUU 61/2017 rd).

Syftet med det föreslagna tolkningsavtalet är inte att formellt ändra energistadgans bestämmelser, utan det ska beaktas vid tolkningen av energistadgan. Det föreslagna tolkningsavtalet gäller dock ett avtal som innehåller sådana bestämmelser som hör till området för lagstiftningen, tillämpningsområdets omfattning. Sålunda anses att trots avtalet karaktär av ett sådant tolkningsavtal enligt artikel 31.3 a i Wienkonventionen som ingåtts senare mellan parterna, skulle det i lydelsen enligt kommissionens ursprungliga förslag inverka på omfattningen av Finlands internationella förpliktelser jämfört med det ursprungliga avtalet, och sålunda krävs riksdagens godkännande. Provisorisk tillämpning av det föreslagna avtalet förutsätter riksdagens godkännande på motsvarande sätt.

Det föreslagna avtalets skrivning om att tvistlösning enligt energistadgefördraget aldrig har varit gällande inom EU, och att meddelade skiljedomar inte är verkställbara kan ses som problematisk ur rättsskydds- och rättssäkerhetsynvinkel.

7 Ålands behörighet

Enligt 18 § 8 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om inlösen av fast egendom och särskilda rättigheter för allmänt behov mot full ersättning. Det kan således anses att energistadgans artikel om expropriation innehåller bestämmelser som enligt självstyrelselagen ingår i Ålands lagstiftningsbehörighet.

I samband med den nationella ratificeringen av energistadgan har man ansett att den inte innehåller några bestämmelser som strider mot självstyrelselagen för Åland (RP 46/1997 rd). Till denna del kan det påpekas att det föreslagna inbördes tolkningsavtalet inte ändrar energistadgans materiella innehåll utan det gäller endast tillämpningsområdets omfattning.

8 Behandlingen av förslaget i Europeiska unionens institutioner och de andra medlemsstaternas ståndpunkter

Kommissionen presenterade förslaget till avtal kortfattat på ett gemensamt möte för energiarbetsgruppen, atomarbetsgruppen och handelspolitiska kommittén i konstellationen tjänster och investeringar den 6 oktober 2022.

Saken har utifrån kommissionens utkast behandlats i form av tjänstemannaberedning i en särskild grupp som tillsatts av kommissionen och där medlemsstaterna har varit företrädade.

Kommissionen har ansett att lagstiftningsinstrumenten för EU:s och Euratoms bindning till avtalet bör behandlas i Europaparlamentet utifrån kommissionens förslag.

9 Den nationella behandlingen av förslaget

Statsrådets U-skrivelse har beretts vid arbets- och näringsministeriet i samarbete med utrikesministeriet och justitieministeriet.

Utkastet till U-skrivelse har behandlats i ett skriftligt förfarande i sektionen för energi och Euratom (EU21) vid kommittén för EU-ärenden den 2–6 november 2023.

Riksdagen har informerats om kommissionens förslag till inbördes tolkningsavtal genom E-skrivelse E 2/2023 rd.

10 Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet anser att är bra att man försöker klargöra frågan om energistadgans tillämpning inom EU, som i årtal varit kontroversiell, framför allt när det gäller lösningen av investeringstvister, genom ett instrument som omfattas av traktaträtten. Statsrådet anser vidare att det juridiskt säkraste sättet att förhindra att energistadgefördraget tillämpas inom EU vore en REIO-skrivning i det moderniserade energistadgefördraget.

Statsrådet anser att det föreslagna avtalsutkastet motsvarar delvis en tolkning enligt EU-rätten av den aktuella frågan. Statsrådet fäster dock uppmärksamhet vid det föreslagna avtalets materiella dimension. EU-domstolen har i sin rättspraxis ansett att energistadgans tvistlösningsförfarande inte är tillämpligt inom EU, och i det föreslagna inbördes avtalet konstateras att energistadgan i sin helhet inte är och inte har varit tillämpligt i förbindelser mellan aktörer inom EU.

Statsrådet förhåller sig i ljuset av internationell rätt, inklusive artikel 16 i energistadgan, samt rättssäkerhetsprincipen synnerligen avvaktande till skrivningen i avtalet om att energistadgan aldrig har varit tillämplig i förbindelser mellan aktörer inom EU. Den föreslagna retroaktiva skrivningen bör bedömas ingående i ljuset av internationell rätt, rättsstatsprincipen och rättsskyddet, framför allt i förhållande till fall där ett EU-internt tvistlösningsförfarande redan har inletts ett där en bindande skiljedom redan har meddelats men ännu inte verkställts slutgiltigt.

Statsrådet påpekar att det finns inga kända investeringstvister som lyder under energistadgan där Finland eller en finländsk investerare skulle vara part. Sålunda bedöms de praktiska konsekvenserna av det föreslagna avtalets retroaktiva element vara små ur Finlands synvinkel. Statsrådet anser dock att avsaknaden av praktiska konsekvenser inte minskar behovet av att en rättslig bedömning av frågan.

Statsrådet anser att det är bra att man har försökt klargöra den rättsliga grunden för det föreslagna avtalet under den fortsatta beredningen. Statsrådet anser dock att man borde försäkra sig ytterligare om att den föreslagna internationellrättsliga grunden är tillämplig på ett sådant avtal som det som nu föreslås, framför allt huruvida artikel 31.3 a i Wienkonventionen är tillämplig på sådant tolkningsavtal som det som nu är aktuellt och som ingår av endast en del av de fördragsslutande parterna.